

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów. Zespól

ZBIÓR REKOPISÓW I ARCHIWUM PAWLIKOWSKICH

ZESPÓŁ (FOND) 76.

CZEŚĆ III. ARCHIWUM PAWLIKOWSKICH.

118. Jan Gwalbert Pawlikowski: „Podatek gruntowy i rewizja katastru”. 1895.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Львівська бібліотека АН УРСР

ФОНД РУКОПИСІВ

III кат. № 118/2. 14

PODATEK GRUNTOWY

i

REWIZYA KATASTRU.

NAPISAL

Dr. J. G. Sawlikowski.

Odbitka z „*Ekonomisty Polskiego*” nakładem Przemyskiego Oddziału gal. Towarzystwa gosp.

WE LWOWIE.

CZCIONKAMI DRUKARNI LUDOWEJ

pod zarządkiem Stanisława Baylego.

1895.

PODATEK GRUNTOWY
i
REWIZYA KATASTRU.

NAPISAL

Dr. J. G. Pawlikowski.

Odbitka z „*Ekonomisty Polskiego*“ nakładem Przemyskiego Oddziału gal. Towarzystwa gosp.

WE LWOWIE.
CZCIONKAMI DRUKARNI LUDOWEJ
pod zarządkiem Stanisława Baylego.
1895.

Podatek gruntowy i rewizya katastru.

I.

Pierwszy, na nowożytnych zasadach oparty kataster, jest dziełem austriackim. Jest to wprowadzony w r. 1718 przez cesarza Karola VI w księstwie medyolańskim „censimento milanese“. Mimo to uzyskały kraje austriackie jednolity i należycie urządzone kataster bardzo późno, bo dopiero po roku 1880. Marya Teresa poprzestała na wprowadzeniu prowizorycznych poprawek do istniejących w poszczególnych krajach systemów podatku gruntowego, — Józef II, pozostawiając w mocy prowizorya terezyańskie w jednych prowincjach, wprowadził w innych, między innymi w Galicyi, w r. 1789 nową regulacyę podatku gruntowego, która jednakże już w roku następnym przez Leopolda II zniesioną została. Dzieło sporządzenia jednolitego, na zasadach „censimento“ polegającego katastru, podjął dopiero cesarz Franciszek. Zadekretowanem ono zostało patentem z 23 grudnia 1817 r. Gdy jednakowoż operacye pomiarów i szacowania nie prędko mogły być ukończone, wprowadzono tymczasem w poszczególnych krajach prowizorya, których było siedem: 1) „prowizoryum ogólne“ dla Moraw, Szląska, obu Austrii z Salcburgiem, Styrii, Karyntyi i Galicyi, — polegające na poprawionym dorywczo józefińskim katastrze, — i 2) sześć t. zw. „prowizoryów szczególnych“, których podstawą były normy dawniej w odnośnych prowincjach obowiązujące: a) dla Czech, b) dla Tyrolu, c) dla Vorarlbergu, d) dla Krainy i Pobrzeża e) dla Dalmacyi, i f) dla Bukowiny.

W miarę postępu robót około nowego katastru, wprowadzanym on został kolejno w miejsce prowizoryów w poszczególnych krajach, pod nazwą „katastru stałego“. I tak otrzymała go Austria Niższa w r. 1835, Styrya, Pobrzeże, Kraina i Karyntya w r. 1844, Austria Wyższa i Salcburg w r. 1845, Morawy w r. 1851, Dalmacya, Szląsk i Wielkie księstwo Krakowskie w r. 1852, wreszcie część Czech w r. 1853, całe Czechy w r. 1860. W Tyrolu, Vorarlbergu, Galicyi (z wyjątkiem Krakowa) i Bukowinie stały kataster nigdy nie obowiązywał. Gdy bowiem pomiary w tych krajach zostały już ukończone, a w Galicyi i Bukowinie dokonano nawet i szacowania, zarządzoną została ustawą z 24 maja 1869 r. (nr. 88 dz. u. p.) ogólna regulacya podatku gruntowego.

Motywa zarządzenia tego były następujące. Sporządzenie „katastru stałego“ zabrało tak dużo czasu, że od czasu wprowadzenia go w kraju, który

najwcześniej go otrzymał, upłynęło już lat trzydzieści i cztery. Skutkiem tego, gdy czas przynosił zmianę ekonomicznych stosunków, podstawa obliczenia czystego dochodu z gruntu, a więc i wymiaru podatku w krajach poszczególnych, niebyła jednolitą, zasada równomierności podatkowej, przyświecająca myśli wprowadzenia „katastru stałego“, została udaremnioną. Należało przeprowadzić — z upływem czasu konieczne — rektyfikacje w obliczeniach czystego dochodu, w stanie kultur i t. p. Był i wzgląd czysto fiskalny. Czysty dochód z gruntu obliczano przy „stałym katastrze“ na podstawie cen z tego roku, w którym z pomiędzy ostatnich lat pięćdziesięciu były najniższe. Rokiem tym był rok 1824. Od tego czasu jednakowoż po rok 1869 ceny bardzo znacznie się podniosły, podatek gruntowy mógł obfitszem stać się źródłem dochodu. Skutkiem zarządzenia ustawy z 1869 roku podjęto tedy na nowo operację szacowania, a to we wszystkich krajach równocześnie.

Nowy, na tej podstawie sporządzony kataster, przedstawiał dla krajów, w których dotychczas obowiązywały prowizorya, (a więc i dla Galicji, prócz Krakowa), wprowadzenie po raz pierwszy należycie uregulowanej podstawy opodatkowania; ale i dla innych krajów (do których liczy się i W. Ks. Krakowskie), stanowił on ważną reformę, i to nietylko ze względu na wznowienie operacji szacunkowej. Jakkolwiek bowiem opierał on się na tych samych głównych zasadach co „stały kataster“ cesarza Franciszka, to przecież w punktach dość ważnych wykazywał różnice¹⁾.

Niezmienione, naczelne zasady były — że podstawą wymiaru podatku był ścisły, przez geometrów wykonany pomiar, (który teraz zresztą nie był z nowa podejmowany, ale opierał się na już dokonanych, i ścisłe stwierdzenie czystego dochodu poszczególnych parcel. W przeciwstawieniu do tych zasad opierały się niektóre „prowizorya“ na fasyach, lub też na wartości kapitalowej (cenie sprzedażnej) gruntu, a kataster józefiński i oparte na nim „prowizoryum ogólne“ cesarza Franciszka, także w Galicji obowiązujące, miały za podstawę pomiary dokonywane przez samych rolników, a przychód nie czysty, ale surowy, co potem zmieniono w ten sposób, że dla każdego rodzaju kultury oznaczono pewien stały procent tego przychodu, do potrącenia tytułem kosztów produkcji.

Od zasad „katastru stałego“ różniły się zasady nowej regulacji podatku gruntowego w następujących punktach:

1) Kiedy „kataster stały“ sporządzały wyłącznie organa państwowe, obecnie przyznano szeroki udział komisjom autonomicznym, których większość stanowili właściciele ziemscy.

2) Inaczej określono zakres przedmiotu opodatkowania, poddając podatekowi niektóre rodzaje gruntów, poprzednio z pod niego wyjęte, a znowu uwalniając inne, dotąd mu podlegające. Do tych ostatnich należą przede wszystkim grunta pod budowlą i podwórze, do pierwszych zaś t. zw. paryfikat, t. j. grunta, które do rolniczego użytku mogłyby służyć (§. 16 ust. z 24/5 1869), a nie są uwolnione wyraźnie od podatku przez ustawę (l. c. § 2).

3) Inaczej rozróżniono rodzaje kultur, a mianowicie wprowadzono ich znacznie mniej.

¹⁾ Nie bez wpływu było tu ustawodawstwo pruskie, w szczególności ustawa o podatku gruntowym z 21 maja 1861 r.

4) Dla obliczenia czystego przychodu przyjęto przeciętną z cen produktów w latach piętnastu rok szacowania poprzedzających, z wyłączeniem pięciu lat o cenach najwyższych. „Stały kataster“ opierał się, jak wiadomo, na cenach z roku 1824.

Dzieło katastrowania szło wolno; dokończono go w roku 1880.

Definitywne rozłożenie podatku odłożono jednak aż do ukończenia postępowania reklamacyjnego. Tymczasem — od 1 stycznia 1881 do 1 stycznia 1883 r. przypisano podatek prowizorycznie. Na podstawie uzyskanych rezultatów szacunkowych oznaczyła ustawa z 7 czerwca 1881 roku (nr. 49 dz. u. p.) ogólną sumę podatku w wysokości $37\frac{1}{2}$ miliona złr. na następnych lat piętnaście (licząc od 1 stycznia 1881 r.), a jako prowizoryczną stopę podatkową $22\cdot1\%$ przychodu katastralnego. Od ukończenia postępowania reklamacyjnego w roku 1883, stopa ta podniosła się do $22\cdot7\%$.

W porównaniu z okresem przed rokiem 1881, zwiększył się ogólny kontyngent podatku gruntowego o $1\frac{1}{2}$ miliona złr., jakkolwiek stopa spadła prawie o 4% , gdyż wynosiła była, (licząc w nią ponad pierwotną, przez cesarza Franciszka postanowioną stopę 16% , dwukrotnie nałożone dodatki) $26\frac{2}{3}\%$. Rezultat ten wynikał ze zwiększenia się obliczonego czystego przychodu katastralnego o $17\cdot4\%$, czyli o sumę 24,494.801 złr., a po części i ze zmienionego rozmiaru podatkowi poddanej przestrzeni, która wyniosła teraz o 3,050.023 morgów więcej. Znaczenie tego pomnożenia przestrzeni podatkowej można sobie uprzytomnić, stwierdzając, że gdyby stary kataster zmienił się tylko przybytkiem tej przestrzeni, to suma ogólna podatku wzrosłaby (biorąc za podstawę obliczenia dotychczasowy przeciętny przychód katastralny z morga i stopę $26\frac{1}{3}\%$) o 2,051.000 złr.

Ze zmniejszonej stopy podatkowej o zmniejszeniu się rzeczywistym podatkowego obciążenia przychodu z ziemi wnosić już dlatego niemożna, że podatkowi poddano grunta wprzód z pod niego prawnie lub faktycznie (dla niedokładnego pomiaru) wyjęte. A nadto, gdyby i ten wzgląd nie zachodził, to dla rozstrzygnięcia, czy obciążenie rzeczywistego przychodu zwiększyło się czy zmniejszyło, trzeba by wiedzieć, czy za starego i za nowego katastru taki sam był stosunek obliczonego przychodu katastralnego do przychodu rzeczywistego. — Dochodzić tego byłoby rzeczą daremną.

Parę uwag jednak wypada zrobić co do Galicyi.

Podczas gdy w krajach, w których obowiązywał przedtem „kataster stały“, zmiany w opodatkowaniu opierały się tylko na nowem szacowaniu przychodu i na zmianach wynikających z odmiennego ustawowego określenia zakresu przedmiotu opodatkowania, to w krajach, które dotąd miały tylko prowizoryczne katastry, przystępował trzeci czynnik zmian powodujący, to jest poprawny pomiar. Do tych właśnie krajów należała Galicya — prócz W. Ks. Krakowskiego, gdzie był już przedtem „kataster stały“ wprowadzony. To też liczba 11,862.500 morgów dotąd podatkowi gruntowemu podlegających, podniosła się po regulacji aż o 1,320.939 morgów, czyli przeszło o 11% . W innych dziedzinach prowizoryów katastralnych, na Bukowinie, w Tyrolu i Vorarlbergu, podobnie się stało. Jeśli wyłączymy te kraje, to w całej reszcie Austrii przybytek opodatkowanej przestrzeni wynosi tylko 1% . Ten 1% to świeżo podatkowi poddany paryfikat. Niema powodu, dla czegoby udział paryfikatu w przestrzeni opodatkowanej większy był w Galicyi, niż gdzieindziej. Około 10% przybytku przestrzeni spowodował więc poprawny pomiar. W ten sposób naprzeciw niżki stopy podatkowej z $26\cdot66\%$ na

22·7⁰/₀, to jest (przyjąwszy poprzednie obciążenie za = 100) o 14·8⁰/₀, stoi w większości krajów Austrii przybytek przestrzeni podatkowej o 1⁰/₀, w Galicyi zaś o 11⁰/₀. Nie jest to zaś przestrzeń dająca nowy, wprzód nie istniejący przychód, ale przeważnie przestrzeń, która, dochód dając, faktycznie nie była opodatkowaną skutkiem tego, że niedokładny pomiar pierwotny pozostawił ją utajoną. Stąd regulacja podatku, zarządzona w r. 1869, dotknęła Galicyę stosunkowo silniej, niż te kraje monarchii, które miały wprzód „kataster stały“. Przed regulacją przypadał na Galicyę udział w ogólnej przestrzeni podatkowej Austrii = 25·65⁰/₀, po regulacji = 26·82⁰/₀, t. j. zwiększył się o 1·17⁰/₀. Udział jej w obliczonym dla całej Austrii przychodzie katastralnym, a więc i podatku, wzrósł w wyższym stopniu, a to z 12·32⁰/₀ na 14·85⁰/₀, t. j. o 2·53⁰/₀. Obciążenie podatkowe przeciętnie z jednego morga produkcyjnej przestrzeni wynosiło w Galicyi przed regulacją 38·9 centa, po regulacji 42·2 centa, czyli tylko o 3·3 centa więcej. Morgów tych jednak liczono przed regulacją 11,862.500, po regulacji 13,183.439, t. j. o 1,320.939 więcej. Gdyby tedy ogólny kontyngent podatkowy na Galicyę po regulacji przypadający, 5,558.841 zlr., repartować na poprzednią ilość morgów, przypadałoby na morg obciążenie 46·8 centa, więc o 7·9 centa większe. Ta cyfra wyraża faktyczny wzrost absolutnego obciążenia. Z rektyfikacji pomiaru wyniknął więc większy wzrost obciążenia, niżby to sam wzrost (katastralnie obliczonego) przychodu z ziemi uzasadniał.

Absolutne jednakowoż obciążenie nie bardzo z tem wszystkiem wzrosło. Największy wzrost absolutny nastąpił w Tryeście (o 29 centów na morgu), w Wyższej Austrii (o 23·5 ct.), w Niższej Austrii (o 19·4 ct.) i w Styrii (o 10·2 ct.). — Zmniejszyła się natomiast najbardziej absolutna cyfra podatku z morga w Czechach, bo o 27·6 centa, w Krainie (o 18·6 ct.) i na Szląsku (o 18·3 ct.).

W poszczególnych krajach Monarchii wynosi po regulacji przeciętnie z morga:

	czysty przychód katastr.	podatek
na Morawach	6·53 zlr.	1 zlr. 48·3 ct.
w Tryeście	6·46 „	1 „ 47 „
w Austrii Wyższej	6·14 „	1 „ 39·3 „
w Austrii Niższej	5·93 „	1 „ 34·8 „
w Czechach	5·82 „	1 „ 32·2 „
na Szląsku	4·16 „	— „ 94·4 „
w Gorycyi i Gradysce	3·50 „	— „ 79 „
w Styrii	2·95 „	— „ 67 „
w Galicyi	1·86 „	— „ 42·2 „
w Karyntyi	1·82 „	— „ 41·4 „
w Krainie	1·70 „	— „ 38·7 „
w Vorarlbergu	1·65 „	— „ 37·2 „
w Istrii	1·58 „	— „ 36 „
w Salcburgu	1·40 „	— „ 31·8 „
w Tyrolu	1·27 „	— „ 28·2 „
na Bukowinie	1·20 „	— „ 27·2 „
w Dalmacyi	0·65 „	— „ 14·8 „
<i>przeciętnie w całej Austrii</i>	<i>3·36 „</i>	<i>— „ 76 „</i>

Przychód katastralny i podatek poniżej tej przeciętnej wykazuje 67·6% całej opodatkowanej przestrzeni; 50% całej opodatkowanej przestrzeni ma przychód katastr. od 1·70 zlr. niżej (aż do 2 centów z morga). Ponad 7 zlr. ma przychód katastr. 13·6% podatkowej przestrzeni, ponad 20 zlr. tylko 1·2%, ponad 30 zlr. 0·15%.

Przeciętny czysty przychód katastralny w poszczególnych rodzajach kultur przedstawia się tak:

z ogrodów	10 zlr. 08 ct.
z winnic	9 „ 41 „
z ról	5 „ 54 „
z łąk	4 „ 86 „
z wód (stawy, błota)	2 „ 23 „
z lasów	1 „ 23 „
z pastwisk	— „ 83 „
z hal (połonin)	— „ 29 „

Najwyższe przeciętne przychody katastr. z morga w poszczególnych rodzajach kultur, wykazują następujące kraje, względnie rejony katastralne:

W ogrodach: Czechy (rejon Eger): 23·74 zlr., — Tryest: 21·09 zlr., — Niższa Austria: 17·53 zlr., — i t. d. Poniżej przeciętnej z całej Monarchii stoi w tym dziale kultur tylko jeden rejon w Czechach (Budweis), Szląsk, Kraina, Istrya, Bukowina, Galicya i Dalmacya.

W winnicach najwyższy przychód przeciętny mają: Tyrol (r. Insbruk): 26·15 zlr., — Tryest: 22·50, — Niższa Austria: 19·91 zlr.; prócz tego powyżej przeciętnej z Monarchii mają dochód: Morawy, Styrya, reszta Tyrolu, Gorycyja i Gradyska.

W rolach: Tryest: 10·18 zlr., — Gorycyja i Gradyska: 10·16 zlr., — Austria Wyższa: 9·04 zlr., — Morawy: 8·70 zlr., — powyżej 8 jeszcze rejony Litomierzyce i Praga w Czechach, między 8 a 7: rejon Trydentu w Tyrolu, Austria Niższa, Vorarlberg i rejon Chrudim w Czechach, — między 7 a 6: rejon Eger w Czechach, rejon Insbruk w Tyrolu i Styrya. Powyżej przeciętnej prócz tego jeszcze Salcburg. — Przeciętnej odpowiada dokładnie Szląsk, — reszta krajów ma przychód z roli niższy od przeciętnej z Monarchii, a to nad 5 zlr. Karyntya i rejon Budweis w Czechach, — nad 4: Kraina — nad 3: Istrya, — reszta krajów, począwszy od rejonu tarnopolskiego w Galicyi (2·99), a kończąc na Dalmacyi (2·09), ma przychód katastralny niższy od 3 zlr. z morga.

W łąkach: Czechy r. Litomierzyce (10·16 zlr.) i r. Praga (10·14 zlr.) mają najwyższy przychód katastr.; po nich idzie Austria Wyższa: 8·42 zlr. Od 8 do 7 zlr. mają przychód kat. z łąk: rej. Chrudim i Eger w Czechach, Tryest i Morawy, — od 7 do 6: Austria Niższa, Szląsk i Styrya, — ponad przeciętny z Monarchii mają zresztą przychód jeszcze Vorarlberg i rejon Budweis w Czechach. Poniżej przeciętnej z Monarchii mają przychód ponad 4 zlr.: rej. Insbruk w Tyrolu i Karyntya. — ponad 3: rej. Trydentu, Salcburg, Gorycyja i Gradyska, tudzież Dalmacya, reszta krajów ma przychód katarstr. niższy od 3 zlr., a na samym końcu, bo poniżej 2 zlr., stoi rej. tarnopolski w Galicyi i Bukowina.

- W wodach: Czechy, r. Eger: 6·58 zlr., r. Praga: 6 10 zlr. i rej. Litomierzyce: 5·50 zlr., — Austrya Niższa: 4·91 zlr., i t. d. Powyżej przeciętnej z Monarchii stoją jeszcze: Morawy, reszta Czech, rej. Insbruk w Tyrolu, Szląsk, Bukowina i Styrya.
- W lasach: powyżej przeciętnej z Monarchii mają przychód: Czechy, Tryest, Austrya Niższa i Wyższa, Morawy, Szląsk, Gorycyja i Gradyska, — najwyższy zaś przeciętny przychód wykazują cztery rejony Czech (prócz piątego: Budweis), mianowicie od 2·58 zlr. do 2·95 zlr., — Tryest: 2·79 zlr. i Niższa Austrya: 2·41 zlr. — Wyżej 2 zlr. stoją jeszcze Morawy i Szląsk, — od 2 do 1 zlr.: Austrya Wyższa, rej. Budweis w Czechach, Gorycyja i Gradyska.
- W pastwiskach: najwyższy przychód kat. wykazują cztery rejony Czech (t. j. prócz rejonu Budweis), mianowicie od 1·94 do 2·37 zlr. Od 2 do 1 zlr. mają przychód katastr.: Morawy, Vorarlberg, Austrya Niższa, Styrya, reszta Czech, Austrya Wyższa, Szląsk. — Ponad przeciętny z Monarchii mają przychód katastr. zresztą jeszcze Karyntya i dwa wschodnie rejony Galicyi. Na samym dole stoi w tym dziale kultur Istriya (0·26) i Dalma-cya (0·08).
- W halach: najwyższe przychody katastr. wykazują Austrya Wyższa (48 ct.) i Niższa (44 ct.), rejon lwowski w Galicyi (43 ct.) i rejon Insbruk w Tyrolu (42 ct.). Zresztą powyżej przeciętnej z Monarchii stoją jeszcze przychody katastr. na Bukowinie, w Vorarlbergu i Styryi.

Wogóle najwyższe wyjątkowe przychody katastralne znajdujemy następujące:

- w dziale kultur ogrody: 95 zlr. w Austrii Niższej, 80 zlr. w Czechach (rej. Eger), 67 zlr. w Tyrolu (rej. Insbruk) i t. d ;
- między winnicami: 69 zlr. w Niższej Austrii, 67 zlr. w Tyrolu (rej. Insbruk) i t. d ;
- w uprawie rolnej 40 zlr. jest najwyższym przychodem katastr., który odnajdujemy w rej. Chrudim w Czechach; — w innych rejonach Czech, na Morawie, w Niższej Austrii i w Tyrolu znajdujemy jeszcze przychody katastr. ponad 30 zlr.;
- najwyższy przychód kat. z łąk przekracza także przychód z roli i dochodzi do 48 zlr. w Tyrolu (rej. Insbruk), do 42 zlr. w Czechach (rej. Praga); ponad 30 zlr. znajdują się jeszcze przychody kat. w innych rejonach Czech, na Morawie, w Austrii Niższej, na Szląsku, w Tyrolu i w Styryi;
- z pastwisk najwyższy przychód kat. 31 zlr., który wydarza się na Morawach, niema zresztą w Monarchii podobnego sobie; najbliższy po nim jest dopiero 19·5, w Czechach;
- z wód, t. j. stawów i błot, najwyższy przychód kat. spotykamy w południowym Tyrolu: 54 zlr.; najbliższy mu jest dopiero 19·50 z północnego Tyrolu i 18 z Czech (rej. Chrudim);
- z hal najwyższy przychód kat. jest 4·50 zlr. (połudn. Tyrol);
- z lasów 12·5 zlr. jest najwyższym spotykanym przychodem katastr. (Niższa Austrya); — przychody 10 i 9·50 bywają jeszcze w Czechach, 8·75 w Gorycyi, 8 na Morawach.

Przypatrzmy się teraz bliżej rozkładowi podatku gruntowego w Galicyi. Galicya dzieli się na trzy rejony katastralne: lwowski, tarnopolski i krakowski. Pierwszy z nich rozpada się na 36, drugi na 30, trzeci na 45 dystryktów szacunkowych.

Poniżej zamieszczona tabela wykazuje przeciętny przychód katastralny dla poszczególnych kultur i dla ogółu przestrzeni opodatkowanej we wszystkich dystryktach.

Wykaz przeciętnych czystych przychodów katastralnych z morga w poszczególnych dystryktach klasyfikacyjnych Galicyi.

Powiat i dystrykt	Role zlr.	Łąki zlr.	Ogrody zlr.	Pastwiska zlr.	Hale (Poloniny) zlr.	Lasy zlr.	Wody (jeziora stawy, moczary) zlr.	Wszystkie ro- dzaje kultur razem zlr.
Rejon lwowski:								
Bircza	1.17	1.84	3.32	0.36	—	0.40	—	0.84
Bóbrka	2.89	2.62	5.19	2.41	—	0.86	1.61	2.32
Brzozów	1.91	4.20	4.29	1.09	—	0.83	—	1.77
Cieszanów	1.67	2.92	4.28	0.69	—	0.50	0.76	1.38
Dolina 1	1.61	0.83	4.08	0.47	—	0.69	—	0.96
Dolina 2	0.70	0.64	2.07	0.18	0.40	0.11	—	0.21
Drohobycz 1	3.69	3.91	6.83	2.29	—	1.07	0.86	3.09
Drohobycz 2	1.27	1.51	2.79	0.32	—	0.66	—	0.94
Gródek	3.10	2.47	4.87	1.25	—	1.00	1.68	2.28
Jarosław	3.61	3.24	6.91	1.77	—	0.77	1.30	2.82
Jaworów	1.78	3.32	4.37	1.04	—	0.63	2.51	1.62
Kałusz 1	2.41	1.55	4.40	1.79	—	0.66	—	1.86
Kałusz 2	0.90	0.74	0.20	0.30	0.35	0.28	—	0.50
Kamionka	2.54	2.17	5.60	1.11	—	0.48	0.20	1.84
Krosno 1	2.56	3.48	5.44	0.74	—	0.95	—	2.26
Krosno 2	0.84	1.45	3.15	0.22	—	0.24	—	0.54
Lisko 1	1.38	4.42	4.89	0.84	—	0.63	—	1.30
Lisko 2	0.66	1.43	1.91	0.35	0.61	0.17	—	0.49
Lwów (miasto)	4.88	10.59	12.19	0.92	—	1.95	—	5.87
Lwów (okolica)	3.40	2.86	7.29	0.82	—	1.57	1.58	2.80
Mościska	2.90	3.55	5.69	1.98	—	1.15	1.20	2.65
Przemyśl	4.18	5.07	7.32	2.70	—	0.90	1.20	3.38
Rawa 1	2.67	1.91	4.41	0.85	—	0.47	1.20	1.81
Rawa 2	0.88	2.12	2.55	0.29	—	0.40	0.95	0.81
Rudki	2.87	2.04	6.09	1.55	—	1.23	0.35	2.39
Sambor	3.20	2.58	4.71	1.93	—	0.78	0.35	2.53
Sanok 1	2.38	3.84	4.16	1.02	—	0.71	—	2.02
Sanok 2	0.70	1.29	2.05	0.27	—	0.30	—	0.55
Sokal	3.20	2.65	5.29	1.36	—	0.54	0.73	2.44
Staremiasto 1	2.26	3.47	4.28	0.48	—	0.84	—	1.71
Staremiasto 2	0.46	1.93	1.72	0.23	—	0.48	—	0.51
Stryj 1	2.86	1.73	5.12	1.77	—	0.80	—	2.09
Stryj 2	0.67	0.71	3.40	0.25	0.45	0.22	—	0.41

Turka	0.72	1.08	3.21	0.30	0.44	0.18	—	0.54
Żółkiew	2.24	1.72	4.91	0.79	—	0.59	0.19	1.60
Żydaczów	2.49	1.76	3.80	2.93	—	0.76	0.79	2.05
W całym rejonie	2.32	2.10	5.19	1.00	0.43	0.51	0.94	1.64

Rejon tarnopolski:

Bohorodczany 1	1.69	1.38	3.90	0.89	—	0.70	—	1.39
Bohorodczany 2	0.73	0.90	2.20	0.54	0.25	0.17	—	0.53
Borszczów	3.62	5.69	6.85	1.49	—	1.72	1.17	3.46
Brody	1.92	1.24	3.47	0.60	—	0.53	0.69	1.33
Brzeżany	2.65	2.77	4.89	0.81	—	0.66	1.25	2.21
Buczacz 1	3.59	3.24	5.83	1.82	—	1.16	1.09	3.33
Buczacz 2	2.55	2.34	4.92	1.14	—	0.46	1.14	2.01
Czortków	3.72	4.77	7.00	1.40	—	1.41	0.72	3.42
Horodenka	4.02	3.07	7.33	1.20	—	1.29	—	3.84
Husiatyn	3.71	3.96	5.84	1.52	—	1.38	0.72	3.89
Kołomyja 1	2.97	2.71	6.09	1.32	—	0.97	—	2.50
Kołomyja 2	1.31	1.06	2.40	0.78	—	0.59	—	0.93
Kossów 1	2.18	1.42	4.85	0.71	—	0.80	—	1.31
Kossów 2	1.20	1.03	2.15	0.37	—	0.17	—	0.40
Nadwórna 1	1.55	0.68	2.80	0.61	—	0.50	—	0.89
Nadwórna 2	1.11	0.60	1.82	0.15	0.21	0.15	—	0.23
Podhajce	2.68	2.27	5.70	1.47	—	0.68	1.11	2.34
Przemysławany	2.37	2.05	4.68	0.96	—	0.57	2.38	1.84
Rohatyn	2.75	2.25	5.28	2.37	—	0.57	1.19	2.29
Stanisławów	2.49	1.40	5.91	2.43	—	0.95	0.61	2.08
Śniatyn	3.57	3.16	6.44	1.26	—	1.24	1.08	3.24
Skalał	3.31	4.05	5.18	1.41	—	1.14	1.04	3.07
Tarnopol	3.36	3.59	5.71	1.44	—	1.85	1.10	3.24
Tłumacz 1	2.57	1.86	5.84	1.51	—	1.00	0.70	2.17
Tłumacz 2	1.72	1.44	5.01	0.91	—	0.80	—	1.51
Trembowła	3.55	3.97	6.31	1.48	—	1.57	—	3.35
Zaleszczyki	3.79	2.65	6.48	0.90	—	1.49	0.80	3.35
Zbaraż	3.28	3.70	4.37	1.50	—	1.44	0.93	3.14
Złoczów 1	3.02	1.99	4.97	0.62	—	0.87	0.86	2.31
Złoczów 2	2.12	2.07	4.02	0.93	—	0.59	1.31	1.82
W całym rejonie	2.99	1.69	5.37	0.96	0.23	0.69	0.98	2.17

Rejon krakowski:

Biała 1	4.16	5.74	8.11	1.50	—	2.30	—	3.83
Biała 2	2.64	3.15	7.11	0.86	—	1.06	—	1.68
Bochnia 1	4.81	4.58	8.94	2.89	—	1.73	—	3.73
Bochnia 2	2.09	4.07	5.15	0.89	—	1.08	—	1.92
Brzesko 1	3.66	3.62	6.69	1.73	—	1.89	—	3.28
Brzesko 2	2.10	3.30	3.83	0.67	—	1.25	—	1.90
Chrzanów 1	1.56	3.05	4.97	0.55	—	1.18	—	1.47
Chrzanów 2	1.29	2.94	7.80	0.61	—	0.96	—	1.28
Dąbrowa	3.10	3.22	6.70	1.71	—	2.08	—	2.93
Gorlice 1	1.68	3.04	3.00	0.65	—	0.75	—	1.48
Gorlice 2	0.64	1.48	2.64	0.19	—	0.35	—	0.59

Grybów 1	1.45	1.89	3.50	0.46	—	0.56	—	1.20
Grybów 2	0.54	1.17	2.81	0.19	—	0.41	—	0.54
Jasło	2.37	3.17	5.69	1.05	—	0.68	—	1.96
Kolbuszowa	1.52	2.09	3.42	0.95	—	0.66	—	1.31
Kraków 1	6.22	5.28	9.60	2.08	—	2.62	—	5.82
Kraków 2	3.09	4.20	7.03	1.16	—	1.41	2.60	2.87
Kraków 3	5.67	6.53	15.94	3.25	—	2.78	—	5.86
Limanowa 1	1.50	1.92	4.20	0.33	—	0.44	—	1.15
Limanowa 2	0.55	1.49	2.62	0.18	—	0.35	—	0.49
Łańcut 1	1.89	2.48	4.10	1.06	—	0.92	0.18	1.63
Łańcut 2	3.37	4.17	6.74	2.31	—	0.93	0.12	3.15
Mielec	2.73	2.23	6.74	1.30	—	1.06	—	2.15
Myślenice 1	2.56	4.47	5.21	0.68	—	1.28	—	2.20
Myślenice 2	0.76	2.24	3.62	0.27	—	0.60	—	0.70
Nisko	1.80	2.06	3.41	0.91	—	0.46	—	1.21
Nowy Sącz 1	3.88	4.66	6.97	0.89	—	0.96	—	2.94
Nowy Sącz 2	1.55	2.99	4.44	0.45	—	0.71	—	1.30
Nowy Sącz 3	0.73	1.30	4.26	0.27	—	0.41	—	0.60
Nowy targ 1	1.35	1.25	3.68	0.22	0.26	0.54	—	0.95
Nowy targ 2	0.62	1.45	—	0.16	0.16	0.54	—	0.57
Pilzno	2.30	3.46	4.32	0.73	—	1.27	—	2.06
Ropczyce 1	2.52	2.42	6.93	1.04	—	1.10	—	2.12
Ropczyce 2	2.15	5.40	5.46	1.12	—	0.94	—	1.97
Rzeszów 1	3.45	38.07	1.11	1.32	—	1.31	—	2.92
Rzeszów 2	1.80	3.48	3.82	0.63	—	0.87	—	1.60
Tarnobrzeg	2.33	1.99	6.51	1.10	—	0.60	—	1.46
Tarnów 1	3.05	3.15	9.44	1.40	—	1.79	—	2.81
Tarnów 2	2.15	4.94	4.92	0.49	—	1.12	—	1.91
Wadowice 1	2.72	4.43	7.38	1.78	—	1.94	—	2.67
Wadowice 2	1.39	2.08	5.07	0.41	—	0.84	—	1.25
Wieliczka 1	4.08	4.01	8.64	1.93	—	1.77	—	3.76
Wieliczka 2	2.42	3.49	5.39	1.16	—	1.54	—	2.36
Wieliczka 3	1.86	2.67	4.78	0.74	—	0.95	—	1.56
Żywiec	1.89	2.10	5.00	0.46	0.18	0.63	—	1.14
W całym rejonie	2.29	2.77	5.93	0.80	0.17	0.85	0.57	1.82

Tu jeszcze parę zestawień. — Najwyższy przeciętny przychód katastralny z morga ogólnej przestrzeni podatkowej wykazują dystryktka miejskie Lwów (5.87) i Kraków d. 1 (5.82) i d. 3 (5.86); dalej idzie Horodenska (3.84), Biała d. 1 (3.83), Wieliczka d. 1 (3.76), Bochnia d. 1 (3.73). Pomiędzy 3.50 a 3 mają przychód katastralny dystryktka: Borszczów, Czortków, Husiatyn, Przemyśl, Trembowla, Zaleszczyki, Buczacz d. 1, Brzesko d. 1, Śniatyn, Tarnopol, Łańcut d. 2, Zbaraż, Drohobycz d. 1, Skalał.

Najniższy przeciętny przychód z morga przestrzeni podatkowej mają dystryktka: Dolina d. 2 (0.21), Nadwórna d. 2 (0.23), Kossów d. 2 (0.40), Stryj d. 2 (0.41), Lisko d. 2 (0.49), Limanowa d. 2 (0.49), Kałusz d. 2 (0.50). Od 0.49 do 1 zlr. przychodu katastralnego wykazuje 17 dystryktów wszystkie, prócz Rawy d. 2, położone w okolicach górskich.

Przeciętny przychód katastr. z morga przestrzeni podatkowej dla całego rejonu lwowskiego wynosi 1.64 zlr., tarnopolskiego 2.17 zlr. krakow-

skiego 1·82 zlr. W rejonie lwowskim ma przychód wyższy od przeciętnego w tymże rejonie 31·4⁰/₀ przestrzeni podatkowej, w rejonie tarnopolskim 41·4⁰/₀, w krakowskim 33⁰/₀.

Co do poszczególnych rodzajów kultur to z ról ma czysty przychód katastralny ponad 6 zlr. jeden dystrykt (Kraków d. 1), ponad 5 jeden (Kraków d. 3), między 5 a 4 sześć dystryktów (Lwów miasto, Bochnia d. 1, Przemyśl, Biała d. 1, Wieliczka d. 1, Horodenka), niżej 4 do 3 dwadzieścia cztery dystrykty. Nie dochodzi 1 zlr. przychód katastr. z roli w szesnastu dystryktach. Ponad przeciętną dla rejonu lwowskiego (2·32) stoi 37·9⁰/₀ ról, ponad przeciętną dla rejonu tarnopolskiego (2·99) 45·1⁰/₀, ponad przeciętną dla rejonu krakowskiego (2·29) 35·3⁰/₀. Najwyższy w ogóle w Galicyi przychód katastr. z roli napotykamy w obrębie rejonu krakowskiego, a wynosi on 15 zlr.

Co do przychodu katastr. z łąk, wynosi on przeciętnie w rejonie lwowskim 2·10 zlr., w tarnopolskim 1·69, w krakowskim 2·77. Wyższy od tych przeciętnych przychód katastr. niesie w rejonie lwowskim 39·8⁰/₀ przestrzeni łąk, w tarnopolskim 32·7⁰/₀, w krakowskim 37⁰/₀. Najwyższą przeciętną 10·59 zlr. wykazuje dystrykt Lwów miasto, drugą z rzędu co wysokości Kraków d. 3 (6·53 zlr.). Między 5 a 6 zlr. na przychód katastr. z łąk pięć dystryktów: Biała d. 1, Borszczów, Ropeczyce d. 1, Kraków d. 1, i Przemyśl. Niżej 5 a wyżej 4 zlr. na przychód katastr. trzynaście dystryktów. Wogóle najwyższy w Galicyi przychód katastr. z łąk wynosi 18 zlr.; napotykamy go w rejonie krakowskim. Do 1 zlr. nie dochodzi przychód katastr. w 7 dystryktach.

Pastwiska mają przeciętny przychód katastr. w rejonie lwowskim 1 zlr., tarnopolskim 0·96, krakowskim 0·80. Wyższy od tych przeciętnych przychód katastr. ma w pierwszym z tych rejonów 28·1⁰/₀ obszaru pastwisk, w drugim 35·5⁰/₀, w trzecim 30·6⁰/₀. Najwyższy napotykany w Galicyi przychód katastr. z pastwisk wynosi 10 zlr. Pomiędzy przeciętnymi pojedynczych dystryktów tylko jedna (Kraków d. 3) przekracza 3 zlr. Ponad 2 zlr. stoi zresztą jeszcze przychód kat. w dziewięciu dystryktach. Ciekawem jest, że tylko w tym rodzaju kultury (prócz połonin w rejonie lwowskim) przeciętny przychód katastralny Galicyi przekracza odpowiednią przeciętną Monarchii.

Hale (połoniny) mają w rejonie lwowskim przeciętny czysty przychód katastralny 43 centy, w tarnopolskim 23, w krakowskim 17. Najwyższy przeciętny przychód jest w dystrykcie Lisko d. 2 (61 ct.), — wogóle najwyższy w Galicyi wynosi 70 ct.

W dziale kultur ogrody przychód przeciętny w rejonie lwowskim wynosi 5·19 zlr. a 47·9⁰/₀ przestrzeni ogrodów ma wyższy nad tę przeciętną przychód, — w rejonie tarnopolskim przeciętna wynosi 5·37 zlr., a 49·5⁰/₀ przestrzeni ma przychód wyższy, w rejonie krakowskim przeciętna jest najwyższą, t. j. 5·93 zlr., ale tę przeciętną najmniejszy przekracza procent przestrzeni (42·6⁰/₀). Najwyższy wogóle w Galicyi przychód katastr. w tym dziale kultur wynosi 24 zlr., najwyższe przeciętne dystryktowe są naturalnie w dystryktach krakowskim (d. 3 15·94 zlr., d. 1 9·60 zlr.) i lwowskim miejskim (12·19), tudzież w tarnowskim d. 1 (9·44); zresztą trzy jeszcze tylko dystrykta: Bochnia d. 1, Biała d. 1 i Rzeszów d. 1 przekraczają 8 zlr.

Wody (jeziora, stawy, błota) mają przychód katastralny w rejonie lwowskim 94 ct., w tarnopolskim 98 ct., w krakowskim 57 ct. W dwóch

pierwszych przekracza przychód katastr. przeciętną na 43·8, względnie 49·4⁰/₀ przestrzeni, w trzecim tylko na 18⁰/₀. Najwyższy przychód wynosi 2. 70, najwyższe przeciętne dystryktowe znajdują się w krakowskim (dystr. 2), jaworowskim i przemysłańskim.

Lasy najwyższy przeciętny przychód katastr. mają w rejonie krakowskim 85 ct., a przytem 40·5⁰/₀ przestrzeni o wyższym nad tę przeciętną przychodzie, — w rejonie tarnopolskim przychód przeciętny wynosi 60 ct., a 39·7⁰/₀ przestrzeni lasów ma przychód ponad przeciętną, w rejonie lwowskim ponad przeciętną 51 ct. ma przychód kat. 40·3⁰/₀ przestrzeni. Najwyższy wogóle w Galicyi przychód katastr. z lasów wynosi 4·50 złr.; znajdujemy go tylko w rejonie krakowskim; w tym też tylko rejonie zachodzą się przeciętne dystryktowe ponad 2 złr., a w szczególności w dystryktach krakowskich 1-szym i 3 cim i w dystr. dąbrowskim.

II.

Od chwili przypisania podatku na podstawie przeprowadzonej regulacji, t. j. od 1. stycznia 1881 roku przez lat 15¹⁾ tak kontyngent podatkowy jak stopa i rozkład podatku, a więc obliczony czysty przychód katastralny, nie miały ulegz zmianie. Zmiany w wysokości opodatkowania pewnego gruntu mogły wobec tej zasady wyniknąć tylko z następujących powodów:

1) W wypadkach, gdzie skutkiem regulacji podatku obciążenie znacznie (nad 10⁰/₀) wzrosło, przyznała ustawa tę ulgę, aby podatek zwolna tylko z roku na rok, aż po dzień 1. stycznia 1892 r. narastał, póki niedojdzie do jednej, skutkiem regulacji obliczonej wysokości. Grunt, któremu należała się ta ulga, opłacał przeto aż po rok 1892 corocznie wyższy podatek. (Art. IV ust. z 7 czerwca 1881 r. Nr. 49 Dz. u. p).

2) Trwale odpisanym może być podatek w razach, kiedy skutkiem jakichś wypadków elementarnych grunt całkiem istnieć przestał, albo stał się trwale nieprodukcyjnym, a nadto w wypadkach, kiedy otrzymał jedno z przeznaczeń, które w myśl § 2 ust. z 24. maja 1869 uzasadniają wyłączenie z pod opodatkowania (§ 5 ust. z 23 maja 1883 r).

Czasowo odpisanym może być podatek skutkiem takich zmian gruntu, które go czasowo czynią nieprodukcyjnym, (jak zasypanie nieurodzajnym szutrem lub piaskiem, usunięcie warstwy rodzajnej; § 6 ust. z 23 maja 1883 roku).

4) Zapewnia ustawa (§ 3 ust. z 24. maja 1869) dziesięcioletnie uwolnienie od podatku gruntom, które świeżo — przedtem nieprodukcyjne — wzięte zostaną pod kulturę, dwudziestopięcioletnie zaś uwolnienie, jeśli na takich gruntach las wysokopienny założonym zostanie.

5) Jednorazowe odpisanie podatku może nastąpić skutkiem pewnych klęsk elementarnych, niszczących lub zmniejszających plon ponad pewną miarę, co obecnie reguluje ust. z 6. czerwca 1888 roku i rozp. min. z 1. lipca 1888 roku).

¹⁾ § 41 ust. z 24. maja 1869 r. mówi o czasokresie lat 15 od pierwszego przypisania podatku na podstawie nowego oszacowania „regulacji“ podatku gruntowego). To przypisanie nastąpiło od 1. stycznia 1881 r. prowizorycznie, od 1. stycznia 1883, t. j. od ukończenia postępowania reklamacyjnego, stałe. Mogłoby więc być wątpliwem, od którego z tych terminów liczyć należy piętnastolecie.

6) Nowo nałożonym może być podatek, gdy nowe grunta (n. p. skutkiem przymulenia, zmiany koryta rzek i t. p.) powstają, albo gdy grunta dotąd z pod opodatkowania na podstawie § 2. ust. z 24. maja 1869 r. wyjęte, skutkiem zmiany swego przeznaczenia nadal takiemu wyłączeniu podpadać przestają (§ 5. ust. z 23. maja 1883 r)

7) Zmiana w opodatkowaniu może też nastąpić jako skutek sprostowania błędu pisarskiego lub rachunkowego w arkuszach gruntowych. Za taki błąd korekturze ulegający uważa się to, co niezgadza się z operatami szacunkowymi lub reklamacyjnemi. A zatem błąd faktyczny w tych operatach znaleźć się mogący, nie ulegałby sprostowaniu. Jeden co do tego stanowi ustawa wyjątek: jeśli mianowicie wykryje się, że w operacie katastralnym, wbrew faktycznym stosunkom wpisano drogę prywatną (więc ulegającą podatkowi jako paryfikat) jako dobro publiczne, lub drogę publiczną jako dobro prywatne. (§ 8 i 9 ust. z 23. maja 1883 r).

8) W razie podziału lub komasacyi gruntów, pojedyncze ich części, nowemi parcelami się stając, mogą otrzymać ze względu na różnice w dobroci lub trwale zmiany kultury, nowe przypisanie podatku, tak jednakowoż, że ogólna cyfra podatku z nich nie może się różnić od cyfry podatku pierwotnego, na całą pierwotną parcelę przypisanego. (§ 21 ust. z 23 maja 1883 roku.

Utrzymanie w ewidencji katastru, uregulowane ustawą z 23 maja 1883 r., nr. 83 dz. u p., obejmuje wprawdzie także zmiany w rodzaju kultur, te jednakowoż niemogą wpływać na zmianę wymiaru podatku i w tym razie ewidencya służy tylko za przygotowanie do rewizyi katastru, co lat piętnaście odbywać się mającej.

Ustawa z 1869 r., przepisując co lat 15 rewizyę katastru, nieokreśla bliżej w jaki sposób rewizya ta ma się odbywać i jak daleko ma sięgać. Nawet chwila jej podjęcia, jak już zaznaczyłem, jest wątpliwą. Z tego powodu słusznem jest, aby podstawy tej rewizyi osobną ustawą określone zostały. Jeżeli za początek piętnastolecia przyjmiemy 1. stycznia 1881 roku, w takim razie rok 1895 jest w tem piętnastoleciu ostatnim. Toteż Rząd wygotował projekt ustawy, który z wiosną ma przyjść pod obrady Rady Państwa.

Jako cel rewizyi katastru podaje projekt:

- 1) stwierdzenie i uwzględnienie trwałych zmian kultury;
- 2) usunięcie rażących niestosunkowości w cyfrach taryfy przychodu katastralnego, tak między poszczególnymi dystryktami szacunkowymi, jak i pomiędzy rodzajami kultur w tym samym dystrykcie;
- 3) usunięcie błędów w przydzieleniu do klas bonitacyjnych, również jak uwzględnienie trwałych zmian jakości ziemi, a to tak odnośnie do pojedynczych parcel jak i łańców lub całych kompleksów gruntowych o jednokowej glebie.

Rewizya tedy ma przedewszystkiem skonstatować i uwzględnić z zmiany faktyczne jakie od lat piętnastu zaszły. Co do zmian w kulturach, czynność ta przedstawia się jasno. Będzie ona zresztą tylko dopełnieniem ciągłej czynności ewidencyjnej. Co do zmian w dobroci ziemi, to skonstatowanie ich jest już trudniejszym, ale ma zawsze tylko charakter technicznej czynności a zresztą nie będzie zbyt częstem. Skutkiem skonstatowanej zmiany będzie przydzielenie do innej klasy bonitacyjnej. Trzecim rodzajem zmian, jakie zająć mogły, są zmiany w stosunkach tak surowego jak i czystego

przychodu. Można by twierdzić, że zmiany te są niemal powszechne i na tej podstawie za stosowne uważać podjęcie na nowo całej operacji szacunkowej. Byłaby to operacja długa i droga; z ogólnej sumy kosztów katastrowania, podjętego w roku 1869 pochłonęła przeszło połowę, t. j. z górą $18\frac{1}{2}$ miliona. Podjęcie czynności tej wychodziłoby jednak poza ramy rewizyi, byłoby nową regulacją podatku. I nie wydaje się ono rzeczywiście koniecznym, chyba byśmy wychodzili z tego zapatrywania, że pierwotna już czynność katastrowania była wadliwą i żywili nadzieję, że obecnie mogłaby ona być lepiej przeprowadzoną. Skoro bowiem podatek gruntowy jest podatkiem repartycyjnym, więc z góry oznaczoną kwota ogólna jaką ma przynieść, to zmiany w czystym przychodzie o tyle tylko mogłyby spowodować zmiany w przypisaniu podatku, o ileby zmienionym został stosunek przychodów poszczególnych gruntów. Zmiany absolutne, choćby bardzo znaczne, o ileby były wszędzie jednakie, nie spowodowałyby żadnej zmiany w opodatkowaniu. Podniosłaby się tylko, lub zmniejszyła stopa podatkowa, absolutne obciążenie pozostałoby samo. Zapewne, przychody tu zmniejszyły się a ówdzie wzrosły pod wpływem specjalnych warunków; ogólne jednak warunki, powodujące wzrost czy niżkę, działały mniej więcej wszędzie jednako; choćby więc wogóle przychody się zmieniły, to przeważnie w jednym kierunku i w jednej mierze. Wzajemny stosunek ich wysokości, od którego zależy repartowanie podatku, zmienił się — przyjąć można — nie ogólnie, ale tylko wyjątkowo. To też projekt ustawy o rewizyi katastru nie zarządza ponownego szacowania przychodów, ale zamierza tylko usunięcie rażącego niestosunkowości w przypisanych kwotach przychodu katastralnego a więc i w obciążeniu podatkowym. Gdzie więc taryfa dotychczasowa przychodów katastr. jest w porównaniu z taryfami innych dystryktów widocznie za wysoką lub za niską, lub gdzie obciążonym jest jeden rodzaj kultury w porównaniu z innym w tymże dystrykcie niestosunkowo, tam ma być ta taryfa sprostowaną. I to jest niewątpliwie najtrudniejsza i najuciążliwsza część dzieła rewizyi.

Obok uwzględnienia zmian faktycznych, zaszłych w ciągu piętnastolecia sprostuje także rewizya błędy w pierwszym operacie katastralnym popełnione. Organa rewizyjne nie będą więc potrzebowały oglądać się w każdym wypadku, czy jakaś pozycya taryfy przychodowej lub przydzielenie do klasy bonitacyjnej przestały być stosownemi skutkiem zmian zaszłych, czy niestosownemi były od początku.

Co do organów rewizyjnych, to zmiany w kulturze dochodzić mają organa rządowe, do których dotąd należała ewidencya katastru, inne zaś czynności, więc sprostowanie taryfy przychodowej i przydzielenie do klas bonitacyjnych, poruczone zostaną komisjom krajowym. Prócz tego utworzoną będzie komisya centralna w Wiedniu

Przy regulacji podatku gruntowego na podstawie ustawy z r. 1869 fungowały prócz krajowych i centralnej jeszcze komisye powiatowe, a w krajach, które dla celów katastrowania podzielono na rejony (jak Galicję na trzy), było tyleż subkomisyj krajowych co rejonów. Te komisye państwowe i subkomisye krajowe teraz wedle projektu rządowego, tworzone nie będą. Do komisyj powiatowych należało wygotowanie projektów taryfy klasyfikacyjnej, określającej czysty przychód katastralny dla poszczególnych klas bonitacyjnych i rodzajów kultur w okręgu działania tychże komisyj. Te projekta badanemi były i modyfikowanemi przez komisye kra-

jowe. Działanie komisyj powiatowych było tu tedy przygotowawcze. Ponieważ nowe sporządzenie taryf klasyfikacyjnych przy rewizji miejsca mieć nie będzie, przeto komisye powiatowe są zbyteczne. Taki argument przytaczają motywa do projektu ustawy. Jednakowoż rewizya ma usuwać rażące nierównomierności taryf klasyfikacyjnych. Zachodzi pytanie, czy obejdzie się tu bez organów lokalnych, któreby takie nierównomierności skonstatować mogły? Kto wie czy komisye krajowe nie znajdują się w wielu wypadkach bez takich organów jak bez ręki?

Przydzielanie gruntów do klas bonitacyjnych nienależało i pierwiej do komisyj powiatowych bezpośrednio, ale do dwóch deputowanych z łona ich członków i do rządowego referenta szacunkowego, przy współdziałaniu mężów zaufania z gminy i obszaru dworskiego. Komisye powiatowe mogły jednak wglądać w operaty tych funkcyjnaryuszów i ewentualnie spowodować poprawki. Ostateczna decyzja i tu należała do komisyj krajowych. Obecnie, wobec wykluczenia komisyj powiatowych, przygotowanie dotyczącego materiału dla komisyj krajowych, poruczonem ma być rządowym organom ewidencyjnym. I tu znowu zachodzi naprzód pytanie, czy organa ewidencyjne posiadają kwalifikacje odpowiednie do tej czynności? Po drugie, czy wykluczenie autonomicznego czynnika jest odpowiedniem? Po trzecie, gdy ta czynność organów ewidencyjnych nie jest w ustawie o ewidencji katastru z 23. maja 1883 r. przewidzianą, niewiadomo czy i do niej, jak do wielu innych czynności tych organów, powoływani będą reprezentanci gmin i obszarów dworskich, względnie mężowie zaufania?

Co do wykluczenia dawnych subkomisyj krajowych to uzasadnia się to raz mniejszą rozległością działania, a dalej potrzebą jego ujednostajnienia dla całego kraju, ile że właśnie głównem zadaniem rewizji jest usunięcie nierównomierności podatkowego obciążenia poszczególnych rejonów. Zresztą skład komisyj krajowych gwarantuje równo uwzględnienie interesów wszystkich części kraju.

Komisya krajowa galicyjska ma liczyć 24 członków i tyluż zastępców¹⁾; połowę z nich mianuje minister skarbu, a to w połowie przynajmniej z pomiędzy opłacających w kraju podatek gruntowy, — druga połowa, a już wyłącznie z pomiędzy opłacających taki podatek, wybierana jest przez Sejm krajowy.

Sposób wyboru Sejm określi, tak jednakże, ażeby z każdego z trzech dawnych rejonów katastralnych równa ilość członków i zastępców była wybrana. Także i minister skarbu przy mianowaniu członków z pomiędzy podatników trzymać się będzie tej zasady. Prócz tego mianować będzie minister referenta i jego zastępcę, którym o tyle tylko przysłużyć będzie prawo głosu, o ile będą zarazem członkami komisji. Członkowie (względnie zastępcy) pobierać będą po sześć zlr. dyet za każdy dzień rzeczywistego ich zajęcia, tudzież zwrot kosztów podróży tam i napowrót w wysokości 1½ zlr. za każde 10 km. oddalenia od miejsca ich stałego pobytu. Komisya obraduje pod przewodnictwem naczelnika politycznej władzy krajowej lub jego zastępcy. Tam gdzie istniał podział na rejony, więc i w Galicyi, ma być w łonie komisji potworzonych tyle subkomitetów ile było rejonów, a do

¹⁾ Projekt rządowy proponował 18; gdy utworzenie tych komisyj przyszło już niezawisłe od całości projektu, pod obrady Rady państwa, uchwalono na wniosek p. Abrahamowicza powiększenie tej liczby do 24.

każdego subkomitetu należeć będą członkowie z jednego rejonu wybrani. Zresztą sama komisya ułoży sobie regulamin obrad.

Komisya centralna w Wiedniu obradować będzie pod przewodnictwem ministra skarbu lub jego zastępcy. Sładać się ona ma z 48 członków i tyluż zastępców. Nie mogą to być te osoby, które już zasiadają w komisjach krajowych. Zresztą wybiera Izba panów 12 członków bez ograniczenia, Izba posłów 24 członków po jednym z każdego rejonu katastralnego; minister skarbu mianuje 12 członków (To samo tyczy się zastępców). Minister mianuje nadto referenta. Dycty wynoszą 10 zlr., zwrot kosztów podróży 1 $\frac{1}{2}$ zlr. za 10 km.

Co do postępowania rewizyjnego stanowi projekt co następuje:

1) Czynności organów ewidencyjnych. — Do organów ewidencyjnych należało i dotąd stwierdzanie zmian w kulturze dla użytku przyszłej rewizyi katastru; działalność ich była jednak skrepowaną tem, że właściciele niemieli obowiązku donoszenia o takich zmianach. Dlatego czeka obecnie organa ewidencyjne czynność dość rozległa. Ażeby na przyszłość skuteczniejszą uczynić ewidencję zmiany kultur, przepisuje projekt, poczynwszy od roku 1897, obowiązek właścicieli donoszenia o takowej, o ile to jest zmiana stała. Stwierdzona zmiana nie będzie nadal martwym, aż do następnej rewizyi, materiałem, ale na jej podstawie przypisanym zostanie niezwłocznie podatek, z tem jednakowoż ograniczeniem że o ile zmiana kultury spowodowałaby podwyższenie podatku a właściciel nie zaniedbał obowiązku doniesienia, ten wyższy podatek dopiero po latach dziesięciu przypisanym będzie.

Do organów ewidencyjnych należyć będą nadto — jak już wspomniano — czynności przygotowawcze dla przeprowadzenia zmian w przydzieleniu gruntów do klas bonitacyjnych.

2) Czynności komisyj krajowych. — § 15 projektu tak określa właściwy ich zakres: „Komisya krajowa będzie miała na uwadze, że stosownie do określonego w § 1 celu rewizyi, powtórzenia przepisanych ustawą z 24. maja 1869 r. nr. 88 dz. u. p. czynności układania taryf i bonitowania (Ab- und Einschätzungsverfahren) zupełnie zaniechać należy, główną zaś uwagę wypadnie zwrócić na wyszukanie i usunięcie z biegiem czasu powstałych, względnie istniejących, z faktycznymi stosunkami przychodowymi rażąco sprzecznych, nierównomierności obciążenia podatkowego poszczególnych dystryktów, względnie pojedynczych parcel, łąnów lub całych kompleksów gruntów, przyczem jednakowoż nie należy brać pod uwagę przeprowadzonych melioracyj, ze zmianą kultury niepołączonych“. (To ostatnie zastrzeżenie odpowiada postanowieniem ust. z 24 maja 1869 § 5 al. 3 i § 34 w brzmieniu zmienionem przez ust. z 6. kwiet. 1879 nr. 54 dz. u. p., al. 10). „Komisya krajowa ma przeto dokładnie rozważyć, czy stosunki gospodarcze i warunki produkeyi w pojedynczych dystryktach szacunkowych kraju, skutkiem działania w ich obrębie szczególnych czynników, tak znacznej nie uległy zmianie, że zatrzymanie ustanowionych swego czasu dla różnych klas poszczególnych kultur cyfr czystego przychodu, spowodowałoby widoczną nierównomierność obciążenia pojedynczych dystryktów. O ile takie jawne nierównomierności spowodowanemi by były przez grube usterki lub nienależyte ustosunkowanie w istniejących wymiarach taryfowych, to i te wypadki weźmie komisya pod swą uwagę.

Stosownie do powyższego orzecze komisya, dla których dystryktów, względnie dla których kultur i klas bonitacyjnych i w jakiej mierze zmianę istniejącej taryfy — bądź przez jej podwyższenie, bądź obniżenie — uważa za wskazaną.

Gdyby się przytem okazało, że dla należytego uwzględnienia różnic w przychodzie gruntów tego samego dystryktu osiem klas bonitacyjnych nie wystarcza, to może komisya powiększyć ilość klas, ustanawiając dla nich równocześnie taryfę“.

§ 16: „Postanowione przez komisję zmiany w taryfach przychodu katastralnego mają być w urzędowym dzienniku krajowym ogłoszone. Przeciw tym postanowieniom mogą gminy, obszary dworskie i ci właściciele ziemscy, którzy przynajmniej $\frac{1}{6}$ część podatku gruntowego w gminie opłacają, wreszcie referent komisji krajowej, w przeciągu trzech miesięcy od publikacji, wnieść do komisji na piśmie zarzuty“.

§ 17: „Celem usunięcia błędów albo grubych usterek w przydzieleniu pojedynczych parcel do różnych klas bonitacyjnych odnośnej kultury, będą komisji udzielone wyniki z urzędu przez organa ewidencyjne podjętych dochodzeń“.

Odnośnie do powyższych postanowień, zauważyć należy, że komisya działa we wszystkich wypadkach z urzędu, a nie na podstawie reklamacyj stron interesowanych. Ze oparcie rewizji wyłącznie na reklamacjach byłoby błędem, że utrudniałoby i rozwlekało pracę a chybiało przytem właściwego celu, osiągnięcia równomierności opodatkowania — to jest niewątpliwem. Ze jednakowoż wykluczonym jest wszelki wpływ interesowanych, że komisya krajowa przez to wykluczenie i skutkiem braku jakiegoś organu pośredniego, w rodzaju komisji powiatowych, zostaje niejako izolowaną, traci czucie z faktycznymi stosunkami: to uważam za błąd zasadniczy. Niemogę sobie wyobrazić operacji tworzenia taryf, (boć zmiany istniejących są tworzeniem nowych), bez żadnego oparcia się o jakieś konkretne, na miejscu zebrane cyfry, tylko na podstawie widzimsię Mniemam, że komisye krajowe, przystąpiwszy do obrad, odczują tak ten brak, że od nich wyjdzie inicjatywa usunięcia go w jakiś sposób.

Reklamacje dopuszczone są przeciw postanowionym przez komisję zmianom taryf. Dlaczego niema mowy o reklamacjach przeciw postanowionemu przez komisję niezmiennianiu taryfy? Możliwość pokrzywdzenia jest taka sama w jednym jak w drugim wypadku... Przeciw przydzieleniu gruntu do pewnej klasy bonitacyjnej nie przysłuży reklamacya. Motywa projektu tłómaczą że dlatego, że wszelka w tym względzie propozycja organów ewidencyjnych będzie zapewne przez komisję z reguły uwzględniana. Jeżeli jednak te organa nie postawią propozycji, tam gdzieby to uczynić należało? Mówią też motywa, że organa ewidencyjne będą w czynnościach dotyczących współdziałać z przełożonymi gmin i obszarów dworskich, względnie fachowymi mężami zaufania. Na jakim jednak to twierdzenie opiera się przepisie?; w projekcie ustawy o rewizji go niema...

Komisye krajowe mają czynności swoje rozpocząć w r. 1895 i w ciągu sześciu miesięcy ukończyć. Operaty komisji, protokoły posiedzeń, wniesione przeciw zmianom taryf zarzuty i ich przez komisję zaopiniowanie, mają być w przeciągu miesiąca po upływie terminu wnoszenia zarzutów, przesłane ministrowi skarbu. Ministerstwo przedkłada je komisji centralnej.

3) Czynności komisji centralnej polegają na rewizji operatów komisji krajowych. Ma ona przytem główną na to zwrócić uwagę, „aby przy uwzględnieniu wszystkich czynników ekonomicznych, stosunków produkcji i przychodu, jak największą w traktowaniu wszystkich krajów osiągnąć równomierność“. (§ 21). Kom. centr. ma prawo, jeśli jej się jakie wątpliwości nasuną, za pośrednictwem ministra skarbu spowodować dalsze dochodzenia, i na podstawie ich wyników wprowadzić poprawki, po zasięgnięciu opinii dotyczącej komisji krajowej. Czynności swoje ma komisya rozpocząć w roku 1896 i ukończyć w trzech miesiącach.

Rozpisanie podatku na nowo uzyskanej podstawie ma nastąpić z początkiem r. 1897.

Od początku roku 1898 wprowadzoną będzie do katastru metryczna miara powierzchni.

Artykuł I ust. z 7 czerwca 1881 r. nr. 49 dz. u. p. przepisał główną sumę podatkową $37\frac{1}{2}$ mil. złr. na przeciąg lat 15, licząc od 1 stycznia 1881 r. Czas ten upływa z końcem roku 1895. Przedtem więc należy oznaczyć wysokość ogólnego kontyngentu podatkowego na przyszłość. Ale pod każdym względem stosowniej byłoby dokonać tego już na podstawie osiągniętych przez rewizję katastru rezultatów. Czynność rewizyjna stałaby się też przez to swobodniejszą. A nadto będzie zapewne tymczasem dokonana reforma podatków osobowych, od której zależy obniżenie podatku gruntowego. Wobec tego wypada na razie prowizorycznie tylko oznaczyć wysokość głównej sumy podatkowej po upływie roku 1895. Oznacza ją tenże sam projekt ustawy o rewizji katastru, w dotychczasowej wysokości $37\frac{1}{2}$ miliona.

Ażeby już obecnie zbierające się Sejmy mogły zająć się złożeniem komisji krajowych, wniósł Rząd już teraz do Izby projekt dotyczący złożenia tych komisji, niezależnie od projektu o rewizji katastru. W dniu 18 grudnia projekt ten został uchwalonym. Prócz tego uchwalono rezolucję komisji rolniczej, powziętą na wniosek p. Herka, tej treści: „Wzywa się Rząd, aby polecił władzom podległym, by zwróciły uwagę zarządów gminnych na zbliżającą się rewizję katastru i pouczyły je w sposób popularny, jaki współudział przypada podatnikom i zarządom gminnym przy dochodzeniu błędów w klasowaniu gruntów, tudzież ażeby wogóle pouczyły je o przysługującym opodatkowanym prawie podawania zażaleń swoich, zwłaszcza z powodu błędnego przydzielenia parcel do innych rodzajów kultury, za pośrednictwem zarządów gminnych do wiadomości c. k. władz politycznych“.

Przy tej sposobności rozwinęła się w Izbie ożywiona dyskusya, w której poruszano całą sprawę rewizji katastru i poddano ostrej krytyce dotyczący projekt rządowy. Wszyscy mowcy podnosili niewłaściwość oparcia całego niemal dzieła rewizji na operatach rządowych organów ewidencyjnych. Pp. Tekły, Adamek, Kramarz, Helcelet, wykazywali niemożność obejścia się bez komisji powiatowych; nawet referent komisji rolniczej, przedstawiający projekt rządowy, p. Czecz, wyraził zapatrywanie, że geometrzy ewidencyjni nie są dostatecznie ukwalifikowani do bonitowania gruntów i że conajmniej fakultatywne komisye powiatowe lub delegacye komisji krajowych okażą się niezbędnymi. Do komisji rolniczej odesłano wniosek p. Tekły'ego, wyrażający, że celem rewizji przydzielenia gruntów do poszczególnych klas bonitacyjnych, niemniej jak i rewizji taryf przychodu katastralnego, złożone być winny komisye powiatowe, do których wnoszoneby być mogły reklamacye właścicieli, obecnem klasowaniem pokrzywdzonych.

Minister skarbu bronił stanowiska Rządu. Zaznaczył, że projektowana reforma podatków bezpośrednich przewiduje obniżenie kontyngentu podatku gruntowego o 15%. Co do zakresu rewizji i organów do niej powołanych, powtórzył mniej więcej to samo, co podają motywa rządowe do projektu ustawy o rewizji katastru. Z przemówienia ministra dwa tylko punkta podnieść należy. Najpierw interesującą wzmiankę, że niektóre Wydziały krajowe podjęły na własną rękę przygotowanie materiałów do rewizji, mających służyć, obok operatów organów ewidencyjnych, za informację dla komisji krajowych. Po drugie — odpowiedział minister przy tej sposobności na wniesioną już dawniej interpelację p. Doblhamera. Poseł ten zapytywał, czy minister nie byłby skłonny zakomunikować Izbie brzmienie rozporządzenia wydanego w lecie w sprawie rewizji organom ewidencyjnym. To rozporządzenie (datujące zresztą już z 29 maja 1894), zaniepokoiło było i w naszym kraju rolników¹⁾. Zdawało się, sądząc z brzmienia tego rozporządzenia, o ile ono dostało się do wiadomości interesowanych, że Rząd zamierza zebrać materiały do rewizji zupełnie bez współudziału opodatkowanych, względnie zwierzchności gminnych i przełożeń obszarów dworskich, jak gdyby ukradkiem. Polecono bowiem organom ewidencyjnym zanotować przy sposobności objazdów ewidencyjnych zauważone rażące nieostosowności w przydzieleniu parcel do poszczególnych klas bonitacyjnych i zapodać takowe ministerstwu skarbu najdalej do 15 października 1894 roku. Nawet i co do tych gmin, którychby geometra w tym czasie nieodwiedził, polecono mu na podstawie własnych dawniejszych spostrzeżeń, albo skądinąd powziętych wiadomości, sporządzić takie wykazy, a to nawet i w tym wypadku, gdyby nie był w stanie jeszcze należytego wyrobić sobie sądu, do jakiej klasy zakwestyonowane grunta właściwie przydzieliłby należało.

Przyznać trzeba, że tego rodzaju rozporządzenie słuszne mogło wzniecić obawy. Dowiedziano się w ostatniej chwili o zapadającym tajemniczym jakimś prekluzyjnym terminie, niewiedziano na jakiej podstawie geometry wydadzą swoje opinie, gdy w większej części gmin w tym czasie wcale nawet się nie jawili.

Minister wyjaśnił, że chodziło tylko o materiał przygotowawczy, że i reszta gmin jeszcze objechaną będzie...

Choćby jednak tak było, to zadowolnić niemoże. Faktycznie bowiem, przy dotychczasowych objazdach, przełożeń gmin i obszarów dworskich nie były wzywane wyraźnie w celu rewizji klasyfikacji gruntów. Przeważnie uważano te objazdy za zwyczajne objazdy ewidencyjne i bardzo małą zwracano na nie uwagę. Wobec nakazanego pospiechu i ogromu zadania, na rękę to niewątpliwie było geometrom, którzy chętnie robotę czynili sobie łatwą, chowali do kieszeni tajne swe (bo tajem było!) rozporządzenie i robili taką minę, jak gdyby nie osobliwszego nie zaszło, strzegąc się by nie obudzić licha. Nawet niemożna im tego brać za złe, bo ani możliwemby było pokonanie wymaganej od nich pracy w przepisany, tak krótkim terminie, ani też — choćby termin był długi — pokonałby jej niezdołali, chybaby

¹⁾ N. p. oddział przemyski gal. Tow. gospodarskiego zajmował się żywo tą sprawą i odnosił się przez posła Abrahamowicza do Koła polskiego, prosząc o informację i zwracając uwagę na grożące niebezpieczeństwo. Poseł dr. Kozłowski, zaproszony na posiedzenie Rady Oddziału, dawał ustne wyjaśnienia.

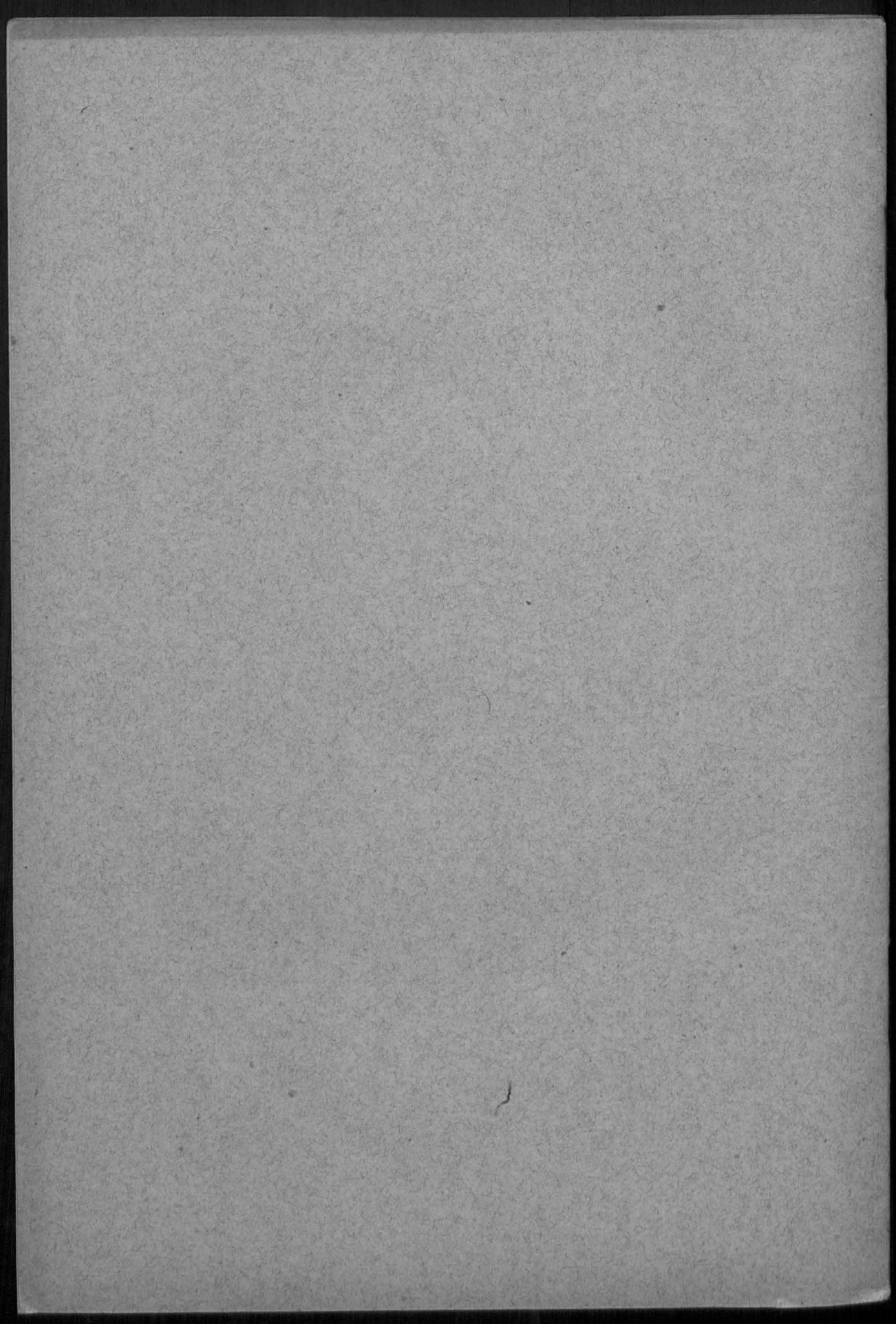
używając tego długiego czasu do nauczenia się zasad agronomii, umiejętności do bonitowania gruntów niezbędnej, a z miernictwem nic wspólnego niemającej. Toteż dotychczasowa akcja Rządu najlepszą jest przestrożą przed jego projektem ustawy o rewizji. Daje nam przedsmak tego, czemby było zdanie najważniejszej części akcji rewizyjnej na organa ewidencyjne.

W komisji rolniczej znajdują się jeszcze trzy oddzielne wnioski (między temi jeden p. Czaykowskiego), wszystkie podpisane przez licznych posłów, wzywające Rząd, aby, wobec ciężkich stosunków rolnictwa, dążył przy rewizji katastru do obniżenia kontyngentu podatkowego.

Jak powiedziano, sprawa ta łączy się z ogólną reformą podatków bezpośrednich i ma wszelkie szanse pomyślnego załatwienia. Mem zdaniem jednak, rzecz ta jest mniej ważną od samejże rewizji, mającej uchylić nierównomierność obciążenia podatkowego. A to raz dlatego, że z ogólnem obniżeniem podatku gruntowego i w miarę tego obniżenia, pójdzie w górę cena ziemi; ulga będzie więc chwilową i przedstawi się jako premia dla obecnych posiadaczy.

Nowi nabywcy ziemi zapłacą za tę ulgę podatkową całą jej wartość z góry, w cenie kupna. Dlatego za jakieś istotne remedium ciężkich stosunków rolniczych tej ulgi nie wypada uważać. — Ale jeszcze jedno. Popularna skarga na uciążliwość podatku gruntowego nie rozróżnia właściwie pomiędzy tym podatkiem a dodatkami do niego. Dodatki te, jako podatki ciał autonomicznych, przewyższają pospolicie wielokrotnie sam podatek gruntowy. A gniją one odeń bardziej, nietylko przez swoją wysokość, ale i przez swą zmienność. Oparcie finansów krajowych na zdrowszej i racjonalniejszej podstawie, jak dodatki do podatków bezpośrednich, jest rzeczą daleko ważniejszą od zmniejszenia kontyngentu podatku gruntowego.

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.